

Kopáček, Petr

Možný svět nutně nestačí, aneb, Hra pro Kočku

Studia philosophica. 2011, vol. 58, iss. 1, pp. [177]-199

ISSN 1803-7445 (print); ISSN 2336-453X (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115471>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PETR KOPÁČEK

MOŽNÝ SVĚT NUTNĚ NESTAČÍ ANEB HRA PRO KOČKU

Hlavní postava – Artur, který na fantastické jízdě doslova pozná sama sebe – se v této hře pohybuje napříč možnými světy. Takový možný svět může mít nejrůznější podoby, od pouhého shluku observačních vět, které popisují všechna fakta, až po skutečně rozsáhlý, reálně existující – svět. Je však nutno podržet v mysli jednu základní podmínku, která odlišuje možné světy od nemožných – pravidlo sporu. Jistě totiž uznáte, že není možné, aby Artur zároveň pil čaj a nepil čaj. Nebo snad ano?

Na svých cestách se Artur setká s různými postavičkami, které tak či onak uchopily svůj svět do vlastních rukou, a se specifickými filosofickými artefakty, tedy tím, o čem filosofové jen tak tlachají, ale co se jakožto bezrozporné může v nějakém možném světě nejen reálně vyskytovat, ale i být fyzicky uchopitelné a použitelné jako zbraň.

Jedním z takových artefaktů je i Schrödingerova Kočka, jež je ztělesněním (avšak jen v nějakém neaktuálním možném světě, v tom našem zůstává pouhým myšlenkovým experimentem) jedné nejasnosti, jednoho sporu v moderní fyzice. Kočka uvnitř je totiž zároveň živá i mrtvá. A právě tato vlastnost ji činí velmi žádanou, neboť – jak se okřídleně říká – *ex falso quodlibet*. Nyní už nezbývá než popřát šťastnou a hlavně bezrozpornou cestu s Arturem!

Premiéra 9. 12. 2009 v učebně Q01 Provozně ekonomické fakulty Mendelovy univerzity v Brně.

Postavy: Artur

Artie

Autor

Descartes

Střelec

Dvojník

Candide
Kunigunda
Bůh
Platón
Láska
Sbor

W, Pracovna

Na scéně je pracovní stůl, na němž jsou papíry a psací potřeba, křeslo, vše tak, že sedící nemá možnost vidět na dveře. Opodál pak stoleček s telefonem. Přichází Artur se šálkem čaje. Slastně se nadechne vůně, sedne si. Právě v tu chvíli elegantně vpadne Artie. Artur leknutím upustí šálek.

ARTIE: *(srdečně rozpřáhne ruce)* Arture!

ARTUR: *(vyskočí)* Rozlil jste mi čaj! Zavolám policii.

ARTIE: Uklidni se, Arture.

ARTUR: Nevidím důvod, proč bych se měl uklidnit! Jste nezvaný host v mém domě, okamžitě se mi prokažte nějakým průkazem! *(ustupuje k telefonu)*

ARTIE: *(konejšivě)* Ze mne strach mít nemusíš, Arture.

ARTUR: *(k divákům)* Policie! Zločinec!

ARTIE: *(k divákům)* Já nejsem žádný vyvrhel. Ani zločinec!

Artur ustupuje k telefonu.

ARTIE: Stůj, sic zemřeš!

ARTUR: *(zmateně)* Vrahu?

ARTIE: Neříkej mi tak! Já nejsem ten, z koho bys měl mít panickou hrůzu hraničící s existenciální úzkostí. Přišel jsem tě varovat, jsem totiž *(hrdě, s úsměvem)* soukromý – filosof, metafyzik, fyzik, příležitostný zápasník. *(Artur mezitím dorazil k telefonu)* Tvá naivita je pobuřující! Snad nemáš utkvělou ideu, že ještě za pár minut postávání u telefonu budeš spokojeně dýchat vzduch tohoto světa? *(Artur vytočil trojmístné číslo)*

ARTUR: *(do sluchátka)* To je policie?

ARTIE: Mohu ti zaručit, že za pár minut budeš spíše dýmat novým otvorem ráže 9 mm ve své hlavě, který si tam sám zasadíš!

- ARTUR: Chtěl bych nahlásit něco, z čeho se nyní vyklubala sebevražda. – Ne, nedělám si legraci. – Dobrá, pospěšte si. Nepravděpodobná 1729. (*k Artiemu*) Tak, policie zde bude co nevidět, a já vás, pane, mohu ujistit, že sebevraždu páchat nehodlám.
- ARTIE: (*podívá se na hodinky*) Já, Arture, mohu ujistit tebe, že o sebevraždu v tradičním slova smyslu se v tomto případě nejedná. Přece však to budeš ty, kdo zmáčkne spoušť a učiní z tvých tapet levný expresionistický brak! (*vyklízí trajektorii mezi dveřmi a Arturem*)
- ARTUR: Vy jste opilý!
- V tom se otevřou dveře, do místnosti vstoupí další Artur, pistole již míří na Artura u telefonu. Artieho si Střelec zprvu nevšimne.*
- STŘELEEC: Konečně jsem tě našel, Art–
- Artie pohotově a efektně zneškodní Střelce hůlkou, zatímco míří na Artura.*
- ARTIE: Výborná spolupráce, Arture! Vděčíš mi za svůj život. Není třeba propadat emocím a děkovat mi, stačí, budeš-li dále plnit všechna má doporučení a příkazy.
- ARTUR: (*k mrtvému*) Pane bože, vždyť on vypadá jako já!
- ARTIE: Tvé pozorovací schopnosti jsou – téměř – na shodné úrovni s těmi mími. Totiž nejenže vypadá jako ty, jsi to ty.
- ARTUR: Jak je to možné? Klon?
- ARTIE: Arture, neplácej nesmysly. Tohle není žádná levná sci-fi. My žijeme v možném světě! Vzmuž se, prosím tě, pojďme –
- ARTUR: Pane, pane, navzdory tomu, že vy mé znáte, mně vaše jméno poněkud uniklo.
- ARTIE: Proč tak formálně, Arture? Mé jméno je Art-tie, totiž Rudolf (*horečně přemýšlí, hledá slovo*) Ta-tarský, ano, Tatarský, přátelé a známí mi ale říkají (*vyloví anglicky*) RT.
- ARTUR: (*pro sebe*) Rudolf, Artie. (*nahlas*) Když to není klon, co to tedy je?
- ARTIE: Je to tvůj dvojník. Dvojník z jiného světa, který je tomuto světu docela dostupný. Nebudu tady všechny zdržovat vysvětlováním eM eR Dé eL.

ARTUR: M – R – DL?

ARTIE: *(netrpělivě)* Modálního realismu Davida Lewise! – Než se ale dostane na podrobné vysvětlení, měli bychom nejspíš opustit tento svět.

ARTUR: Ale, ale – ještě jsem nedopil svůj dopolední čaj.

ARTIE: Přece jsi mi – mými slovy – slíbil poslušnost a následování. A také nezapomeň, Arture, na to, že jsi zavolal policii. Vzhledem k průměrné reakční době složek integrovaného záchraného systému tu policie bude za – *(zamyšlení)* 158 sekund.

ARTUR: Pane bože...

ARTIE: Neprofadej panice a vyslechni si mou nabídku. Policii jsi nahlásil sebevraždu, k níž zde – alespoň pro jejich omezené deduktivní schopnosti – došlo. Zdá se tedy, že jediným problémem je, kam s tebou. Protože jestli zde zůstaneš, mohlo by to vyprovokovat nejen podezření z nějakých nekalostí, ale především vlnu nepříjemných otázek po podstatě života, vesmíru a vůbec. Pojď tedy se mnou do světa, nebo spíše do světů. Třeba společně nalezneme ten, který se ve filosofických mýtech nazývá nejlepším z možných světů. Co říkáš?

ARTUR: *(tručuje)* Říkám, že nechápu, co máte na mysli. Kam že půjdeme?

ARTIE: *(netrpělivě)* Stačí věřit, Arture. Stačí věřit, že by se věci mohly mít i jinak, než se mají ve skutečnosti. Věříš tomu?

ARTUR: *(opatrně)* Ano.

ARTIE: Vida, pak tedy věříš i tomu, že existuje mnoho způsobů, jak by se věci mohly mít, vedle způsobu, jakým se mají, vid'? *(Artur nechápavě civí)* Jinými slovy, věříš v existenci možných světů!

Zabouchání na dveře.

POLICIE 1: Zde zákon, jménem policie otevřete!

Následuje nezřetelné mumláni, zřejmě dohadování za dveřmi.

ARTIE: Představ si nějaké rozhodnutí, které si vyčítáš. A teď si rychle představ, jaké by to bylo, kdyby ses tehdy rozhodl jinak.

ARTUR: *(zasněně)* Ach, Lásko!

Opět se ozve zabouchání na dveře.

POLICIE 2: Zde policie, jménem zákona otevřete!

ARTIE: Vzpamatuj se, Arture, a následuj mé kroky. *(odvádí Artura ke dveřím, jakoby mimochodem zatřese krabicí, a šeptá k ní)* Je-li v baru prázdko, pak jestliže barman nenalévá, je v baru stále prázdko. *(Artie prudce otevře dveře, za nimiž je černočerná tma, pokyne Arturovi a projde)* A zavři za sebou!

w₂ DescaBar et kabaret

Na druhé straně místnosti od dveří je barový pult, za ním sedí Descartes přitocčený k láhvi silného alkoholu. Dveře se otevrou, do místnosti se svou typickou nonšalancí vkročí Artie s krabicí pod paží a hůlkou v druhé ruce. Za ním obezřetně, poněkud ustrašeně vstoupí Artur, který za sebou zavře dveře. Artie jej gestem hůlky zadržuje.

ARTIE: Zdá se, že jsme právě svědky jednoho z – v celé historii vesmíru tolik ojedinělých – případů, pro které je člověk rád živ, neboť z jinak nudného a šedého trmácení se odnikud nikam dělá nepřekonatelnou zábavu. Pohleď na zázrak, nebo, jak je běžnější pro nás, zaryté odpůrce pověry, fatální omyl.

ARTUR: *(zmateně)* Cože?

ARTIE: Jsme ve špatném podniku.

ARTUR: Ztratili jsme se?

Descartes se probere, z řady plných panáků alkoholu si jeden vybere, vypije, a přemístí do hezké řady prázdkých panáků.

ARTIE: Kdepak, dokud nalévají, tak ne.

Artie se pokusí vyjít, ale jeho nohy se jaksi podivně krouží, překračují samy sebe, obtáčejí se okolo kolen.

ARTUR: *(nevěřicně)* Co to vyvádíte?

ARTIE: *(zastaví se)* Zdá se, že normálně jdu. *(popojde)* Jak si lze ovšem empiricky ověřit, v možných světech je možné normálně chodit i takto, a tudíž „normálně“ je výraz zavádějící.

DESCARTES: *(pokusí se neúspěšně vstát)* Konečně zákazníci! Pánové, co vám mohu nabídnout? *(na uvítanou se postaví)*

ARTIE: Pro mě vodku s platonikem – netřepat, nemíchat –, tady pro přítele nějakou specialitu.

DESCARTES: Výborná volba, pane. Jako specialitu bych doporučil long drink Královna Kristýna, nebo Nejlepší z možných koktejlů. Chcete-li něco opravdu silného, mám zde jeden pansofistický Megacloumák.

ARTUR: Nemáte čaj? *(nesměle, skoro nešťastně přešlápne pod Artieho pohledem)* Tak snad bych si dal tu Královnu Kristýnu.

Artur se velmi pomalu pohybuje směrem k barovému pultu, přičemž jeho nohy si z něj dělají vyloženou legraci.

ARTIE: Dej si raději Megacloumák.

DESCARTES: *(nalije Megacloumák do skleničky, z níž se vyvalí obláček dýmu)* Ano, jasně a rozlišeně, jedna vodka s platonikem, jeden Megacloumák; ale pánové, prosím vás, tiše. Poslední dobou se sem stahuje kdejaká havěť. Nějaký excentrik v plášti tady působí pozdvížení. Snaží se mě přesvědčit, že existují nepředstavitelné věci!

ARTIE: Nejste vy, pane, náhodou Descartes?

DESCARTES: Máloco je tak jisté, jako toto.

ARTIE: *(rozhlédne se, uznale)* Myslel jsem, že váš bar je větší než tento.

DESCARTES: *(rozhlédne se, zaostří)* Ne, můj bar není větší než tento.

ARTIE: Arture, prosím tě, přestaň vyvádět hlouposti a pojď si sednout, když jsme tak elegantně setřásli policii, je čas, abych tě zasvětil do případu, v němž figuruješ jako zákazník, vrah i oběť, což mnohé jistě posadí na pozadí.

ARTUR: To je v pořádku, já postojím.

DESCARTES: *(Descartes vida bezradného Artura překoná vzdálenost pevným krokem a nabídne mu kouřící skleničku)* Zde prosím, pane.

ARTUR: Cože? Čím to, že chodíte normálně?

DESCARTES: Promiňte?

ARTIE: *(aniž zvedne oči od svého pití)* Copak nevidíš, že je totálně namol?

DESCARTES: Děkuji, pane.

ARTIE: Na zdar „našemu“ podniku! (*vypije naráz obsah své skleničky, úlevně vydechne*)

ARTUR: (*trochu upije ze své skleničky, načež vydechne plíce a vůbec všechny ostatní důležité orgány*) Pane bože... (*upadne*)

Descartes kopne další ze své řady panáků a uloží se ke spánku ve velmi podivné pozici.

ARTIE: Lahoda, ale teď je třeba roztáhnout oponu, a trochu tě zasvětit do hry, kterou zde hrajeme. Je to hra nebezpečná, téměř jako kvantová ruská ruleta. (*Artur nezřetelně zachrčí ze země*) Tak tedy, možné světy jsme již trochu nakousli, je ti to jasné? (*Artur cosi signalizuje chrčením*) Beru to jako ano. Jednoduše existují možné světy, v nichž je možné vše, co je, takřkajíc, možné logicky. Tak tedy já jsem si v možných světech a před nějakým časem bádám po filosofických artefaktech, ověřoval teorie, prostě prováděl svou práci; když tu najednou jsi mne s Kočkou vyhledal a žádal o pomoc. Byl jsi značně paranoidní, pořád jsi blekotal, že se chceš zabít, nedala se z tebe dostat kloudná myšlenka – asi jako teď. (*Arturovi se povede na chvíli vstát, ale ihned upadá na zem*) Zkrátka, došel jsi k poznání, že existuješ takřkajíc v mnoha verzích v různých světech, a začal ses bát o svůj život. To napadne každého, že existuje nějaký svět, v němž je člověk mnohem úspěšnější, krásnější a kdo–ví–co–ještě, zkrátka že není třeba se snažit, protože úspěch je – někde – zaručen. Ale že jsou i temnější světy, v nichž jsi šílený slintající deviant snídající nevinátka a toužící po Božství, to napadne jen málokoho. (*následuje ďábelský, maniakální, mrazivý, šokující smích, který musí diváky přivést k takovému děsu, že přestanou – na chvíli – dýchat, čímž začnou pochybovat o Artieho poctivosti*)

ARTUR: Jakou Kočkou?

ARTIE: Cože? Aha, ta je v té krabici. Je to klíč ke světům za dveřmi. Hlavně se nesmíme dozvědět, zda je živá, nebo mrtvá. Ale teď – proč jsi zemřel! (*Artur se poleká*) Totiž tvůj protějšek. Došlo k tomu za poněkud dramatictějších okolností, než za jakých jsem tě před okamžikem zachránil. Není třeba barvitých popisů, zůstaňme u toho, že účet za čistírnu byl vulgární. A jen tak tak, že jsem unikl tomu maniakálnímu vrahu. Totiž tobě! (*smích*)

- ARTUR: *(ustrášeně)* Dobrý bože, proč?
- ARTIE: Zdá se, že sis usmyslel, alespoň v jednom světě, že se staneš Bohem.
- DESCARTES: *(zařve z polospánku)* Bůh!
- ARTUR: To je přeci směšné!
- ARTIE: To mi povídej. Docílit jsi toho zřejmě chtěl tak, že se vyvraždíš, až na jednu kopii – či originál, chceš-li. Zřejmě, abys odstranil protivníky. A pak provedeš s Bohem amen. *(Descartes opět vykřikne ze spánku)* Ten poslední krok jsem si ještě pořádně nepromyslel. Rozhodně si ale nepřěji, aby to, nad co nic většího nelze myslet, *(Descartes pevněji sevře lahev a začne ve spánku plakat)* nahradil někdo jiný než... *(zarazí se)* Prostě nikdo tak šílený jako ten tvůj protějšek. To by mělo nedozírné, ba zcela absurdní následky. Proto jsem si vyčíhal tvou, a teď mluvím o tobě, Arture, smrt, a zabránil jí.
- ARTUR: To gratuluji, ale co s tím teď já? Vraha jste dostal, mě jste zachránil. Odměnu vám bohužel nedám, odešli jsme poněkud ve spěchu, a nestihl jsem si vzít cestovní šeky. A vůbec – raději bych věděl, jak se dostanu do toho vašeho nejlepšího možného světa, – nebo zpátky!
- ARTIE: Arture, Arture, Arture. Ještě se nemohu sbalit, říci „Tak, a je hotovo!“, jít se opít a považovat svou práci za ukončenou. Totiž – cíl vystoupit na piedestal vyhrazený pro Primum movens, *(Descartes zlobně vykřikne)* zdá se, jsi pojal v mnoha možných světech, takže po krku ti jde celá smečka tvých krvežíznivých protějšků.
- ARTUR: Můj Bože... Nicméně, když nad tím tak přemýšlím, nemohu se někde schovat?
- ARTIE: *(překvapení)* Kampak míří tvá udivující schopnost přemýšlet?
- ARTUR: Být zavražděn, to je přeci něco nepředstavitelně odporného a zlého.
- ARTIE: *(mírná nejistota)* Ano?
- ARTUR: A tedy, v nějakém dobrém světě či v tom vašem nejlepším ze všech možných bych mohl vraždě uniknout! *(pro sebe)* A zase tě získat, má Lásko!

- ARTIE: (*uspokojení*) Výborně! – Barmane, co jste mu to nalil?
- DESCARTES: Pansofistický Megacloumák.
- ARTIE: Zabalte mi celou lahev s sebou!
- ARTUR: No jo, ale jak se tam dostat? Jak funguje ta vaše Kočka?
- ARTIE: Ta Kočka je Schrödingerova... Asi by se, Erwinek, dost divil, kdyby tušil, k čemu používám jeho Micinku.
- ARTUR: Dobrá, dobrá, tedy Schrödingerova Kočka. (*popadne ho další pansofistický vzlet*) Nemeškejme však ničeho, snad člověkem zvát se mohl bych, kdybych odhodil strach a šel za Ní, Láskou mou.
- ARTIE: Ničeho? Snad člověkem? (*radostně*) S Nietzscheho nadčlověkem! Že jsem na to nepomyslel dříve! Totiž aby tvůj zlotřilý protějšek mohl uskutečnit svůj plán, musí mít Nietzscheho kladivo! (*Artur nechápe, co se děje*) A my mu to kladivo uloupíme před nosem! (*maniakální smích*)
- ARTUR: Nemyslíte spíše Thorovo?
- ARTIE: Scientia non est modo potentia, čili vědění není pouze moc, ale i schopnost nevypadat směšně. Nietzscheho kladivo je filosofický artefakt, pozůstatek po nebožtíku Nietzsche, po kterém pátrám již velmi dlouho.
- ARTUR: Dobrá tedy, zbývá najít Kladivo a nejlepší z možných světů.
- DESCARTES: Myslíte toto Kladivo? (*vytáhne zpoza baru Kladivo*) Nechal mi to tu ten chlápek v plášti. Vemte si to, stejně to tady jenom překáží.
- Artie rozechvěle kladivo přijme.*
- ARTUR: To se tedy povedlo rychle. A najdeme stejně rychle i nejlepší možný svět?
- ARTIE: Snad ano, milý Arture. Směr nám totiž ukazuje tady pan Descartes. Tahle opilecká verze nejspíš vyznává heslo „Bibo ergo sum“, čili „Chlastám, tedy jsem“, ale jeho protějšek, který proslul konstruktivnější skepsí, předchází Wilhelma, původce pojmu, do něhož chceme takřikajíc vniknout.
- ARTUR: Aha?

ARTIE: Vpřed, za Leibnizem!

Artie neslyšně zašeptá Kočce heslo, uzme z Descartova pultu lahev Megacloumáku a projde dveřmi do temnoty.

W3 Candidova zahrada

Naproti dveřím je zahradní lavice uprostřed velmi zanedbané a zarostlé zeleně. Dveře se otevřou a vyjde Artie se svou nonšalanci, krabici a hůlkou, a Artur se svou nesmělostí a těžkým kladivem, které odloží někde poblíž dveří.

ARTIE: Nakonec se zdá, jakoby zde byl ještě další činitel, který se rozhodl zamezit přímému směru naší cesty. Dnes již podruhé, zcela nepravděpodobně, jsme vykročili vpřed, ale udělali čelem vzad.

ARTUR: Co je to za nápad udělat dveře otevírající se ven do zahrady. *(zakopne)* Po tom cloumáku mi vyschlo v hrdle, doufám, že zde mají vodovod.

ARTIE: Zahrada...

Artie podává Arturovi lahev, ten si několikrát přihně a dá najevo, že mu chutná.

ARTUR: Chladivá voda.

ARTIE: *(krajně znepokojeně)* Voda? *(vytrhne Arturovi lahev, okusí, odplivne si, a lahev zahodí)*

ARTUR: Voda? Takže jsme v nějakém paralelním vesmíru, kde se alkohol dá pít jako voda?

ARTIE: Udivuješ mě, Arture. Lze to tak říci, až na to, že *(přednáší, zatímco zkoumá okolí)* paralelní světy trochu zavánějí. Modální realismus aktualizuje všechny logicky přípustné možnosti, zatímco teorie mnohovesmíru se striktně drží, i když často dost bizarních, fyzikálních pravidel.

ARTUR: Kdybych tady nebyl, byl bych tomu nevěřil.

Dveře se otevřou, z nich málem vypadne Candide, ale je zachycen Kunigundou. Ta jej pak pomalu postrkuje k lavici.

KUNIGUNDA: Ty dědku plesnivej, vždyť s nohama nic nemáš!

CANDIDE: *(zastaví se, čeká na pomoc)* Mé nohy, mé nohy... Mé nohy!

KUNIGUNDA: Já tě nebudu nosit, hni se!

CANDIDE: *(dělá malinkaté krůčky)* Vždyť, má lásko, víš, jak ze mne práce – a tvé dortíky strhaly sílu mládí.

KUNIGUNDA: Ještě se vymlouvej...

CANDIDE: *(všimne si návštěvníků)* Lásko má, máme hosty, a tvá jediná starost je vlastní pohodlí.

KUNIGUNDA: *(odtáhne se od něj)* Tak to by stačilo, zbytek dojdi sám. *(rozejde se k Artiemu)*

ARTIE: *(čím blíže Kunigunda je, tím je Artie více překvapen jejím zjevem, leč je gentleman, políbí jí ruku)* Madame! Dovolte mi, abych se zahalil do potěšení, které mi způsobuje pohled na váš zjev. Mé jméno je Rudolfo z Tatarska. Tamto je můj protěj–, průvodce Artur.

KUNIGUNDA: Potěšení je na mé straně, pane Rudolfe. Jsem Kunigunda, a jsem manželkou tamtoho starého blázna, Candida.

ARTIE: Candide!

CANDIDE: Ano? Co chcete?

ARTIE: *(radostně k Arturovi)* Teď je mi to jasné, Arture. Dostali jsme se do fiktivního světa slavného literárního díla!

ARTUR: Vážně? To je možné?

ARTIE: No jistě, nebožtík Leibniz, Gottfried Wilhelm, se pohádal s nebožtíkem Voltairem, –, kvůli náhledu na svět a jeho nejlepší možnou variantu. Voltaire pak napsal velmi populární knížku, Candide neboli Optimismus.

CANDIDE: Optimismus, to je, vid'te, takový zažraný názor, že vše je dobré, i když je to na hovno. Dáte si čaj? Kunigundo, lásko, uvařila bys pánům čaj?

Kunigunda zabručí a odchází.

ARTIE: Nerad bych přetěžoval či přímo zneužíval vaši pohostinnost, ale bylo by možné něco silnějšího pro mě?

KUNIGUNDA: Ale jistě, můj milý. Hned to bude.

CANDIDE: Co vás přivádí k méééé, už notně proleželéééé, smrtelnéééé posteli?

ARTIE: Pane Candide, omluvte mou smělost, ale z vašeho životopisu

jsme vyrozuměli, že jste se, – byť proti své vůli a jistě pod vlivem řízeného osudu – stal takříkajícím odborníkem na nejlepší z možných světů.

CANDIDE: (*zvedne se na loktech, bouchne do stolu, zatváří se vražedně a – klesne zpět na postel a pronese repliku*) Nu, ano.

ARTIE: Rád bych se optal, zda byste nám mohl poskytnout nějaký vhled do vašich zkušeností.

KUNIGUNDA: (*vrací se s tácem, koketně*) Zde pro vás koňak, tajemný hoste –

ARTIE: (*napije se*) Voda?! Příšerné místo!

KUNIGUNDA: Zde váš čaj, milý pane.

CANDIDE: Bude-li to v mé moci, vynasnažím se, avšak dlouho mě Kunigunda na vycházce nenechá, nuda ji brzy uondá. Proto, prosím, ptejte se.

ARTUR: Pane Candide, abyste to správně pochopil, já jsem se totiž kdy-si dopustil zcela závažné chyby a nechal jsem si mezi prsty proklouznout nejlepší ženu ze všech.

CANDIDE: (*nostalgicky*) To já jsem si Kunigundu ujít nenechal.

ARTIE: Arture!

ARTUR: Než jsem ji stihl sevřít v náručí, vzala mi ji katastrofa.

CANDIDE: Zemětřesení v Lisabonu, to si pamatuji!

ARTUR: (*zmatení*) Tedy, ano, tady pan Artie má možnost se do nejlepšího světa, abyste rozuměl, dostat, takže bychom rádi věděli, totiž... jak jej poznáme?

ARTIE: (*ironie*) Nechtěl jsi náhodou uniknout sám sobě?

ARTUR: Artie, ale – promiňte. Myslel jsem, že ona tam bude, tak nějak apriorně.

ARTIE: Všechny možné světy mohou skončit v kontradikci. A tebe puďí nízký puď!

KUNIGUNDA: Upřít lásku takovému krásnému mládenci. Pane Artie, copak nemáte srdce?

ARTIE: (*s výsměchem*) Srdce! (*odsekne*) Nemám.

ARTUR: Omlouvám se.

ARTIE: Tady jde o motivaci, Arture. Já jdu za záchranou světů, a ty? Jestli chceš zachovat druh, nenech se zabít sám sebou. To je lepší než množení. (*ke Candidovi*) Pane Candide! Jak tedy poznáme nejlepší z možných světů?

CANDIDE: Kdysi jsem si myslel, že v něm již jsem, ale životní zkušenosti mi ukázaly, že jsem se mýlil. Panglossi, jak jen jsem se mýlil!

ARTIE: S tím – jsem obeznámen, ale mohl byste nás nějak konkrétněji nasměrovat?

ARTUR: Jakákoliv maličkost.

CANDIDE: Mohu vám pouze sdělit, že nyní – už – na nejlepší z možných světů – nevěřím. Pokusil jsem se vybudovat si v tomto světě alespoň kousíček, do něhož jsem vložil to nejlepší ze své osoby: práci, naději a lásku, ale jak můžete vidět sami, zahrada – zpustla. Přátelé – pomřeli. Kunigunda – zahořkla a zošklivěla ještě více. Byl-li svět někdy nejlepším, pak pouze na úplném počátku, když jej Bůh vytvořil. Ve chvíli, kdy začala vládnout entropie, šlo všechno do sraček. Jděte a Jeho se ptejte!

ARTIE: Bůh! To je nápad.

ARTUR: Ale – nebude tam na mě čekat další z mých vrahů?

ARTIE: Arture, doufejme, začínám si myslet, že bys břitvou zasloužil. Ale nyní se zdá, že jediná dostupná možnost, jak se dostat na stopu nejlepšího z možných světů, je zeptat se přímo jeho Stvořitele.

KUNIGUNDA: Snad už nepůjdete, pánové? Nechcete si zahrát scrabble? Mariáš? Poker? Bang? Upeču koláčky! Vdolky! Lívance! Dort!

Artie spěšně šeptá Kočce další destinaci, propadají se do temnoty za dveřmi.

w_B Boží kancelář

Na scéně není nikdo, kromě sboru uprostřed. Před sborem je krabice, na níž je napsáno „Nehybný hybatel“.

SBOR: (*jako bušení srdce, postupně zesilují*) Bůh, bůh, bůh, bůh, bůh, bůh, bůh... přichází.

*Dveřmi vstoupí Bůh. Sbor ihned zmlkne. Dále zdůrazňuje některá Boží slova a promluvy (vyznačeno v textu **tučně**), je jakýmsi „emocionálním“ ventilem.*

Bůh si odloží plášť, upraví se a opustí scénu druhou stranou, přičemž si brouká. Jakmile scénu opustí, dveřmi přicházejí Artie s Arturem.

ARTIE: *(všimne si sboru)* Snad jsme se nedostali z fikce do fikce, neřku-li do antické komedie, to by byla tragédie.

ARTUR: Podívejte, plášť...

ARTIE: *(všimne si krabice)* Aha, Primum movens.

SBOR: Dobrý den, Bůh je momentálně mimo dosah vaší prosby. Prosim vyčkejte, nebo to zkuste znovu, za chvíli.

ARTIE: To zní nadějně.

Bůh se vrací házeje si mincí. Hodí 2x, při chycení se zastaví a „hodnotí“ výsledek. Když se mu nelíbí, prostě jej změní. Při třetím nadhozu se zastaví, po chvíli natočí hlavu k divákům, schová minci a jde k nim.

BŮH: *(k divákům)* Podívejte se, já jsem jim říkal: Nejezte to ovoce, budou z toho jen maléry! Ale oni ne. Mně by ani tak nevadilo, kdyby si jednou kousli, dvakrát, ale oni si z toho udělali **marmeládu!** A pak, když už jsem jim dal celou Zemi, tak pořád brblali. Dej nám i tohle, dej nám tamto. Chtěli jste to, tak jsem vám dal deset věcí, které musíte dodržovat. Kam to vedlo? Jen k tomu, že jste začali vyžadovat nějakou odměnu a já, **JÁ** musel udělat speciální místo, ze všech míst nejhorší, kam vás pošlou, když něco zlého provedete, což mimochodem kromě dělání marmelády poznání skoro nic není. Nakonec z toho vzešly jen zlodějiny, korupce, hladomor, vraždy, mučení. A **právníci**. Tak jsem si řekl: To né, na to se vám můžu. Zkusil jsem nějaký spektakulární trest, zkusil jsem vás utopit. Ale ani to vás neodradilo a furt mě otravujete svými prosbami. Hlavně **v neděli**, když chci mít **klid!** To dokáže boha vytočit. *(k Artiemu a Arturovi)* Cože jste to chtěli?

ARTIE: Dobrý den, Bože. Putovali jsme dlouho – po strastiplné cestě –, než jsme dosáhli tohoto posvátného místa...

BŮH: **Vím–vím–vím.** Formulujte svou žádost.

ARTIE: Tu nevíte?

BŮH: Synkupanno – **vím**, ale to by nebyla zábava.

ARTIE: Tak tedy, přišli jsme se zeptat, který ze světů, jež jsi stvořil, je nejlepší z možných světů?

- BŮH: Už zase.
- ARTUR: Je to pro nás velmi důležité.
- BŮH: **Vím**, ale nemohu vám dát jednoduchou odpověď.
- ARTIE: Co – tím myslíte?
- BŮH: Ty bys to už dávno měl vědět. – Před počátkem **všeho** – jsem se do toho trochu zamotal. Víte (*k divákům*), jsem sice **dokonalý**, ale možných světů je – podle interpretace, ke které **já** se kloním – nekonečně mnoho.
- ARTIE: To znamená, že pro každý dobrý svět lze nalézt nějaký lepší, je to tak?
- BŮH: Bingo! A to je docela **problém**, když se nad tím zamyslíte. Máte to?
- ARTUR: Ne.
- BŮH: To jsem věděl, já jen šprýmoval. Víte, **já** preferuji **bytí před nebytím**, a to i pro vás, (*k publiku*) moji miláči. Proto jsem se rozhodl, že něco stvořím. Ale, jak to pěkně řekl nebožtík Leibniz v nějakém svém dopise, ke všemu potřebuji **důvod** –
- ARTIE: Dopise?
- ARTUR: Dopise?
- BŮH: Nebo knížce, pro mě je to jedno jako druhé. Zkrátka. Domníval se, že pouze jistá vlastnost nějakého světa je pro mě dostatečným důvodem, abych jej stvořil, jinak nic. Nakonec z něj vylezlo, že jsem stvořil **pouze nejlepší** z možných světů.
- ARTUR: Takže už jsme v něm? (*radostně*) Ale to přece... (*hned se zamračí, když si uvědomí konsekvence*)
- BŮH: **Nepřerušuj**. To ale zavání **kontradikcí, ne?** Nekonečně mnoho světů, tak který z nich je nejlepší? No? Ale zase nechci nestvořit nic. **Jak z toho ven?**
- ARTIE: Stvoříte všechny.
- ARTUR: Všechny?
- SBOR: Všechny!
- BŮH: Přesně tak. **Dostatečným důvodem** pro mě bylo – a přiznám

se, bylo to sobecké –, že něco – je lepší než nic, a v tomto případě něco – je všechno.

ARTUR: Takže nejlepší z možných světů neexistuje?

BŮH: **Nepřerušuj.** Můžete to interpretovat tak, že pro každé individuum existuje jistá ideální distribuce vlastností, a dokonce i může existovat svět, v němž je tato **distribuce ideální pro všechna individua**, ale...

ARTUR: Jaké ale?

BŮH: No, jak jsem říkal na počátku. **Frňáte.** Třeba už v tom světě jste, ale pořád se vám něco nelíbí.

Dveře se rozrazí, vpadá další Arturův dvojník.

DVOJNÍK: Zadrž, Arture!

ARTIE: Himmelhergottkrucifix – další!

Sbor se přitom strašně rozesměje. Artie se vrhne se na Artura, který drží Kladi-vo, poválí jej na zem. Artie se sám zmocní Kladi-va, ale zaútočí na Boha. Ve vřá-vě je odkopnut Primum movens.

BŮH: **Arture, Arture, Arture.** Museli jste hýbat s nehybným hybatelem? Dost tak zamotáte hlavu fyzikům v několika aristotel-ských světech. A vůbec, co vás to napadlo?

DVOJNÍK: Ale, vždyť já jsem jej chtěl zastavit!

BŮH: **Arture, prosím tě.** Já jsem **BŮH**, já se o sebe dovedu postarat. Všechno vím, všechno můžu už z definice. Nahlédni do svého srdce, a podívej se, že jsi ve skutečnosti doufal zaujmout **MÉ** místo.

ARTUR: To není pravda!

BŮH: Ano, ano. **Ty, Arture,** jsi celý život byl jen loutkou, vlečen událostmi, a to i teď. Artur ale doufal v pravý opak. Byl jsi návnada, sama navnaděná na vidinu světa, v němž jsi pánem nad svým životem. Najdi v sebe sama důvěru, nenech se ovládat situací, pokus se situací ovládnout (nýbrž sám situací ovládni).

ARTUR: Rudolf? Artie? Artur? (*Artur omdlévá*)

BŮH: **A ty, Arture!** Ty jsi ze všech nejtragičtější. Vždyť bys měl poznat, že já nejsem tak docela pravý Bůh. Já jsem pouhá před-

stava, šalba smyslů. Pravého Boha jen tak nepotkáš ve světě, ať už je jakkoliv možný. Natož zabiješ.

ARTIE: Ty, ty jedna, představo!

BŮH: Je čas, abyste opustili moji kancelář, to víte, musím se postarat, aby vycházela čísla ve fyzikálních experimentech. Takže, pokud mne omluvíte...

Sbor otevírá dveře a jemně naznačuje Arturům, že mají vypadnout.

DVOJNÍK: Počkej, Bože. Co mám nyní dělat?

ARTIE: A já?

BŮH: To je na vás, určitě to zjistíte v další scéně. Hlavně nepolykejte kyanidové kapsle. A povzbud'te Descarta, ať mi více důvěřuje.

Sbor vyhodí Artury dveřmi.

BŮH: Tak, to bychom měli. Zavolejte Světloňoše, ať si přijde zahrát stupido o nějaké duše!

w₄ Autorská práce

Hýbat se budou jen ty postavy, o nichž se aktuálně hovoří. Pohybují se zrychleně, jako ve filmové grotesce.

AUTOR: Tak, kterápak scéna následuje teď? Jo, šestá. Vlastně ne, už z toho blbnu, pátá. V čem bude zvláštnost – v mezích logicky možného – tohoto světa? (*zamyslí se*) Hmm, co třeba takto? Arturové jsou od Boha vrženi do Jeskyně (*Arturové vskutku vpadnou, jako by byli vystřeleni, takže brzdí, aby nespadli; Sbor pak vnese nevědomého Artura, každý za jednu končetinu, pátý sborista bude kolem nich zběsile pobíhat, ukazovat, kritizovat a vůbec šermovat rukama. Nakonec jej úspěšně položí na stůl a elegantně vypadnou dveřmi*), kde sedí starý mudrc (*vchází sice důstojně, nicméně v rámci grotesky Platón*), který civí na stíny na zdi. Nejspíš to bude Platón (*Platón odhalí svou jmenovku*), ale jména jsou tady zatím zbytečná (*Platón je nucen svou jmenovku zahodit*). Na druhou stranu, kdyby to byl Platón (*opět si ji připne*), tak by se s třemi Artury dal udělat nějaký vtípek na třetího muže... Ale to musíme ještě promyslet, to nejde jen tak z hlavy vymyslet, že. Každopádně Artur je v bezvědomí, probíhá v něm zásadní charakterová změna.

(bezvědomý Artur ležící na stole začne zvedat končetiny, šklebit se, vyplazovat jazyk). Artie je velmi zneklidněn neúspěchem (nervózně přechází, následuje diskuse – Artie povídá, zuřivě gestikuluje, Dvojník jen přikyvuje či vrtí hlavou), a spolu s Arturovým třetím dvojníkem zkoumají možnosti, jak dále naložit s možnými světy a Kočkou. No jo. (Dvojník se chytí za hlavu a ukazuje rukama krabici, Artie pochopí a také se zděsí) Teď to vidím, kde mají Kočku? Nevadí, podá jim ji Bůh dveřmi. (oba pro ni běží, přetahují se o ni, položí na stůl) Najednou zjistí, že mudrc může nahlížet do budoucnosti skrze stíny promítané na stěnu. (projekce na plátno) V tu chvíli se však probere Artur (posadí se svěží, vesele se usmívá), uvidí oba zbývající Artury, a dá své nově asertivní já najevo tím, že začne škrtit Artieho, který jej ošálil (Artura popadne vztek, děs, zlostná gesta, zuřivost). Bohužel není schopen je rozeznat, a škrť Artura třetího. (Platón a Artie se je snaží odtrhnout, ale Artur je vždy odežene) Strhne se rvačka, ze které vyjde jako poražený právě třetí dvojník, totiž zůstane bez života ležet. Následně, nahlédnutím do budoucnosti, se uvidí Artur se svou Láskou, drží ji okolo ramen a je šťastím bez sebe (Artur zajásá). To, spolu s Božským zásahem v předchozí scéně, posílí jeho motivaci dostat se k ní (Artur ukazuje svaly). Strašlivě vynadá Artiemu (ten se zmenšuje a zmenšuje), který se urazí a chce jít do baru. Artur jej následuje, ale už cítíme, že mezi nimi není něco v pořádku.

w₂ : DescaBar et kabaret

Descartes je již střízlivý. Vbíhá Artie, avšak nestačí zavřít dveře, a proto proběhne i Artur. Začíná honička šílenou chůzí. Descartes, kolem kterého Arturově neustále krouží, jim vychází vstříc.

DESCARTES: Vy! To jste vy! Jak jste se sem dostali? A hlavně, jak jste se dostali ven? Musím se dostat ven, sedím tady celý život, furt mě otravuje nějaký chlap v plášti, který chce, abych vyšel ven, ale stačí jediná pochybnost a dveře mi zmizí před očima! Už to nevydržím, Bože, zaruč mi nějaký svět, v němž jsou věci barevné a různě veliké a dá se s nimi hýbat.

ARTUR: Ty podvodníku!

DESCARTES: Cože? Vždyť jste mi posledně vypili všechnen Megacloumák! A pak bez placení zdrhli! Ani jsem nepočítal s tím, že se...

ARTUR: Máme vás pozdravovat od Boha. Máte mu prý více důvěřovat!

DESCARTES: B–bůh? Vy jste s ním mluvili?

ARTUR: Ano, celkem příjemný chlapík. Prostě mu věřte, vždyť vás koneckonců stvořil ve své dobrotě. Počkej, až tě chytím, ty jeden – Arture!

DESCARTES: (*pro sebe*) Vážně? A já si celou tu dobu myslel...

ARTIE: Neříkej mi tak, ty hnido. (*už sotva motá nohama*) Už nemůžu, pomoc! Vodku!

DESCARTES: (*vklouzne do role barmana*) S platonikem?

ARTIE: Ne, čistou. Rychle!

ARTUR: Já už taky... Kristýnu! Rychle!

Oba padnou na židle, ztěžka dýchají.

DESCARTES: Pánové, vy jste posledně mluvili o nějaké Kočce, že? Ta Kočka, ta je v té krabici?

ARTIE: Ano.

DESCARTES: S tou Kočkou, s ní můžete projít dveřmi ven? V tom případě bych ji rád koupil. (*oba Arturové se rozchechtají*) Račte si vzpomenout, že jste minule utekli bez placení, a dlužíte.

ARTIE: To jsme nebyli my, to byli jiní Arturové.

DESCARTES: Na to vám neskočím. Když mi ji neprodáte, tak si ji vezmu – vy jste teď totálně grogy, tak se nedokážete bránit.

Descartes zaútočí na Artury, ale ti jej společně zabijí.

ARTUR: Výborná spolupráce, Arture!

Nyní se však opět postaví proti sobě jako při souboji.

ARTIE: (*s břitvou v ruce*) Tak se mi to líbí, dva muži, jedna břitva. Occamova břitva – entia non sunt multiplicanda praeter necessitate.

Vrhne se s břitvou na Artura, ale nakonec padne mrtev on.

ARTUR: (*nad mrtvolami*) Tak, tak – entity se nemají množovat více, než je nutné. – A teď – vzhůru za vysněným cílem, Láskou!

w₅ U autora

Autor čte scénář. V průběhu rozhovoru Láska připravuje láskyplně čaj – v tuto chvíli drží konvici v ruce a poslouchá.

AUTOR: „Artur jej následuje, ale už cítíme, že mezi nimi není něco v pořádku.“ – Co si o tom myslíš, Lásko?

LÁSKA: *(mile zavrní)* Ty jsi můj miláček.

AUTOR: *(zklamaně)* Takže se ti to nelíbí.

LÁSKA: Ale líbí, zlatíčko, moc – jen – zní to nehotově. Aby to diváci – pochopili.

AUTOR: Spíše se obávám, že se zaleknou těch předchozích nesmyslů.

LÁSKA: Nesmyslů?

AUTOR: *(vydechne)* Čtyřicet dva! *(vyzývavě si změří diváky)* Čtyřicet dva nesmyslů jsem tam vepsal.

LÁSKA: Tolik?

AUTOR: Právě, navíc jsou ty nesmysly úplně v základu myšlenky té hry, takže lze říct, že je to jeden velký nesmysl.

LÁSKA: Tomu nerozumím.

AUTOR: *(vstává, bere papíry)* Třeba tady, Bůh naznačuje, že není schopen vytvořit nejlepší možný svět. Jenže tady na začátku třeba řekl, že vytvořil nejhorší možné místo. No není to jasný protimluv? Vždyť jestli dokáže vytvořit něco nejhoršího, proč by nezvládl i něco nejlepšího, když je všemocný!

LÁSKA: Já v Boha nevěřím. Doufám, že dnes nepřijde.

AUTOR: Kdo? – Aha, ona. Ne, neboj se! – Vidiš, a tady máme další věc. Vždyť to celé plave na vodě!

LÁSKA: Vyjadřuj se jasně, ať ti rozumím.

AUTOR: Chci říct, že se v tom naprosto špatně přistupuje k pojmu možný svět. To není nějaké místo, které existuje za nějakými dveřmi!

LÁSKA: No, a co to tedy je? Vždyť se to jmenuje svět, tak by to měl být nějaký svět, to dá rozum.

AUTOR: Svět, to je právě takové takříkajíc zavádějící slůvko. Zkus si ho

nahradit třeba všeřikajícím spojením „maximálně konzistentní třída propozic“.

LÁSKA: (*ironicky*) Hmm, hnedle to dává smysl.

AUTOR: Podstata tkví v tom, že to, co je napsáno v dobrém scénáři, by se mohlo za určitých okolností stát. Ale tohleto, co mám před sebou, tento scénář, to se za žádných okolností nikdy stát nemůže, to je – prostě slátanina. Nechápu, jak mohou doufat, že se to bude líbit.

LÁSKA: Věř mi – určitě to nakonec dopadne dobře.

AUTOR: (*vděčně*) Miláčku!

LÁSKA: Přinesu ti sušenky, chceš?

AUTOR: Ano, prosím, jsi velmi laskavá. Jak bych bez tebe ten život jen zvládl?

Láska odchází, Autor pije čaj, čte si ve scénáři, škrτά, opravuje etc. Najednou vráží dveřmi Artur.

ARTUR: Dobrý... totiž – A–arture!

AUTOR: Přejete si?

ARTUR: Jistě, ze mě nemusíš mít strach.

AUTOR: (*zvedne oči*) Panebože, vždyť vy vypadáte jako já – a znáte mé jméno!

ARTUR: Kdepak, nejsem klon. Jsem tvůj protějšek.

AUTOR: Z jiného – možného – světa?

ARTUR: Ano, ano!

AUTOR: Nemožné! Jste opilý?

ARTUR: Kdepak, velice možné, a mám Kočku.

AUTOR: Klíč ke světům –

ARTUR: – za dveřmi.

AUTOR: A nemohl byste mi ji...? Abyste mi rozuměl, kdysi jsem udělal velkou chybu a oženil se s – zkrátka velkou chybou.

LÁSKA: (*mimo scénu*) Chceš k tomu mléko?

ARTUR: (*trhne s sebou*) Láska.

Autor vytrhne Arturovi Kočku a radostně vyběhne dveřmi, ať už vedou kamkoliv. Artur usedne za stůl a začne se vžívat do své nové role.

ARTUR: Život přeci není na papíře. – Takhle to Leibniz nemyslel. – Jak zemře Artur? – Plantinga je vůl. – Hele, tohle vypadá jako poznámky k nějaké hře!

Otevrou se dveře, přichází Kunigunda.

KUNIGUNDA: Miláčku! Už jsem doma!

ARTUR: Cože?

KUNIGUNDA: Vždyť s ušima nic nemáš.

ARTUR: No dovolte? Co tady chcete? Jak jste se sem dostala?

KUNIGUNDA: Dveřmi, ty starý blázne. To už ani nepoznáš svou manželku? *(hodí před něj balíček sušenek)*

ARTUR: Manželku?

Artur jí sušenky, aby nemusil mluvit, Kunigunda se mu snaží posadit na klín. Artur se začne dusit sušenkou, až se úplně udusí.

KUNIGUNDA: Pomoc, policie! On nedýchá vzduch tohoto světa!

POLICIE 1: Jménem policie, přichází zákon.

POLICIE 2: Počkat, počkat.

POLICIE 1: Ha, zdá se nám to?

POLICIE 2: Nebo se to už stalo?

POLICIE 1: *(všimne si mrtvol)* Už zase?

POLICIE 2: Je tohle Nepravděpodobná 1729?

KUNIGUNDA: *(mlsně)* Nikoliv, pánové, ale uvařím vám čaj, naleju koňak!

POLICIE 1: Tak to tedy ne, na to se vám můžem!

POLICIE 2: Přesně tak, rozejděte se, tohle si nemusíme nechat líbit. Taková hanba!

POLICIE 1: Rozejděte se! Tady už nebude nic k vidění.

**A POSSIBLE WORLD IS NOT NECESSARILY ENOUGH
OR A PLAY FOR A CAT**

The hero of this play – Arthur – introduces to the audience and readers several different worlds that share the fact that they are all possible worlds. The theory of possible worlds is the major theoretical background of the play. The plot is based on the idea that one and the same individual can appear in several possible worlds in a more or less different form. If one finds a way of traveling among the worlds – at least fictionally on the stage – which is accomplished by the Cat, the Schrödinger's Cat, Arthur can set off for a journey to meet himself or possibly even God.

